



Sygn. akt II UK 440/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 10 października 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Rączka (przewodniczący)

SSN Bohdan Bieniek

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku M. Sp. z o.o. z siedzibą w [...] przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w [...] z udziałem zainteresowanego S. S. o podleganie ubezpieczeniu społecznemu, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 10 października 2017 r., skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 7 kwietnia 2016 r.,

uchyla zaskarżony wyrok w pkt 1. i w tym zakresie przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 29 kwietnia 2015 r. Sąd Okręgowy w [...] oddalił odwołania M. Spółki z o.o. w [...] (dalej jako płatnik składek) od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w [...] z dnia 1 października 2014 r. stwierdzających, że [...]

(dalej jako ubezpieczeni) z tytułu zatrudnienia u płatnika składek podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu jako zleceniobiorcy w okresach wskazanych w zaskarżonych decyzjach.

Podstawę rozstrzygnięcia stanowiło ustalenie, że ubezpieczeni zawarli z płatnikiem składek umowy cywilnoprawne nazwane umowami o dzieło, w ramach których zobowiązali się do wykonania określonej liczby sztuk wyrobów metalowych według podanego wzoru za określonym wynagrodzeniem. W ocenie Sądu Okręgowego, sposób realizacji przedmiotowych umów przemawia za przyjęciem, że były to umowy cywilnoprawne o charakterze umów zlecenia, a nie umów o dzieło.

Wyrokiem z dnia 7 kwietnia 2016 r. Sąd Apelacyjny w [...], w częściowym uwzględnieniu apelacji płatnika składek, zmienił powyższy wyrok oraz poprzedzającą go decyzję organu rentowego w odniesieniu do S. S. i stwierdził, że ubezpieczony nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu jako zleceniobiorca w okresie od 6 maja 2013 r. do 31 sierpnia 2013 r. (pkt 1), a w pozostałym zakresie oddalił apelację (pkt 2).

Podzielając ocenę Sądu pierwszej instancji, że łączące strony umowy były w istocie umowami o świadczenie usług a nie umowami o dzieło, Sąd odwoławczy stwierdził, że w stosunku do ubezpieczonego S. S. nastąpił zbieg tytułów do obowiązkowych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych z prawem zgłoszenia do dobrowolnych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych - z tytułu świadczenia pracy na podstawie omawianej umowy zlecenia. Ubezpieczony w okresie wykonywania tej pracy od 6 maja do 31 sierpnia 2013 r. miał ustalone prawo do emerytury i nie podjął kroków zmierzających do objęcia go dobrowolnym ubezpieczeniem. Tym samym we wskazanym okresie nie podlegał on obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu zgodnie z art. 9 ust. 5 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 121 ze zm., dalej jako ustawa systemowa), w myśl którego osoby, o których mowa w art. 6, niewymienione w art. 4, 4a i 4c, mające ustalone prawo do emerytury lub renty podlegają dobrowolnie ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym.

W skardze kasacyjnej organ rentowy zarzucił naruszenie prawa materialnego, a to art. 9 ust. 5 w związku z art. 9 ust. 4a ustawy systemowej przez przyjęcie, że nastąpił zbieg tytułów do obowiązkowych ubezpieczeń emerytalnego i rentowego z prawem zgłoszenia do dobrowolnych ubezpieczeń emerytalnego i rentowego z tytułu świadczenia pracy na podstawie umowy zlecenia, ponieważ ubezpieczony S. S. miał ustalone prawo do emerytury.

Wskazując na powyższy zarzut skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w zakresie pkt 1. i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w tej części i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez oddalenie odwołania od decyzji organu rentowego w zakresie dotyczącym ubezpieczonego S. S.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga kasacyjna jest usprawiedliwiona.

Sąd drugiej instancji uznał, że z art. 9 ust. 5 ustawy systemowej (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1778 ze zm.) w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 stycznia 2015 r., wynika, iż osoby wykonujące pozarolniczą działalność bez względu na jej rodzaj i posiadające ustalone prawo do emerytury, nie podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym, ale jedynie ubezpieczeniom dobrowolnym. Podstawę tej oceny stanowiło założenie, że u takich osób następuje zbieg tytułów do obowiązkowych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych z prawem zgłoszenia do dobrowolnych ubezpieczeń emerytalnego i rentowych z tytułu wykonywania umowy zlecenia. Zaprezentowane stanowisko jest całkowicie nietrafne i to niezależnie od tego, że Sąd odwoławczy błędnie utożsamił osobę wykonującą pozarolniczą działalność (o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 3 ustawy systemowej) z osobą wykonującą pracę na podstawie umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia (o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4 tej ustawy).

Po pierwsze, art. 6 ust. 1 ustawy systemowej określa tytuły podlegania obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, wymieniając wśród nich w pkt 4 wykonywanie pracy na podstawie umowy agencyjnej lub umowy zlecenia

albo innej umowy o świadczenie usług, do której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia, z zastrzeżeniem ust. 4, niemającym w sprawie zastosowania. Ponieważ emerytura i renta nie stanowią tytułu do podlegania ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, przeto nie może dojść do zbiegu tytułów ubezpieczenia. Czym innym jest natomiast uregulowanie w art. 9 ustawy systemowej kwestii, czy osoba mająca ustalone prawo do emerytury lub renty i pozostająca równocześnie w stosunku pracy (ust. 4), wykonująca pracę jako zleceniobiorca (ust. 4a) lub prowadząca działalność gospodarczą (ust. 4c) podlega z tych tytułów obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym.

Po drugie, z zastosowanego przez Sąd drugiej instancji brzmienia art. 9 ust. 5 ustawy systemowej jasno wynika, że dotyczy on jedynie tych osób mających ustalone prawo do emerytury lub renty, które nie zostały wymienione, między innymi, w art. 9 ust. 4a tej ustawy. Zgodnie z tym ostatnim przepisem, osoby, o których mowa w art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy systemowej (zleceniobiorcy), mające ustalone prawo do emerytury lub renty podlegają obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym, jeżeli równocześnie nie pozostają w stosunku pracy, z zastrzeżeniem ust. 4b (odnoszącym się do sytuacji, gdy zleceniodawca jest jednocześnie pracodawcą zleceniobiorcy i niemającym zastosowania w stanie faktycznym sprawy). Przepis art. 9 ust. 5 ustawy systemowej nie obejmuje zatem swoim zakresem podmiotowym zleceniobiorców, którzy - tak jak ubezpieczony - mają ustalone prawo do emerytury lub renty i nie pozostają równocześnie w stosunku pracy. Z mocy ust. 4a powołanego artykułu osoby takie podlegają bowiem obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym z tytułu wykonywania pracy na podstawie umowy zlecenia (umowy o świadczenie usług).

Uszło uwagi zarówno Sądu odwoławczego jak i skarżącego, że w spornym okresie od 6 maja do 31 sierpnia 2013 r. obowiązywał art. 9 ust. 5 ustawy systemowej w brzmieniu obowiązującym przed dniem 1 stycznia 2015 r. Przed wskazaną datą przepis ten nie wymieniał „ust. 4a”. Może to wzbudzać wątpliwość, czy osoba posiadająca ustalone prawo do emerytury lub renty i wykonująca pracę jako zleceniobiorca nie pozostając równocześnie w stosunku pracy, podlegała z tego tytułu obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym przed dniem 1 stycznia 2015 r., czy też art. 9 ust. 5 ustawy systemowej wyłączał wówczas

regulację art. 9 ust. 4a tej ustawy. Zagadnienie to zostało rozstrzygnięte przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 5 marca 2015 r., III UK 145/14 (LEX nr 1665597). Stwierdzono w nim - z odwołaniem się do przeprowadzonej analizy zmian przepisów ustawy systemowej dotyczących rozszerzenia kręgu osób podlegających obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnym i rentowym (w tym mających ustalone prawo do emerytury lub renty i jednocześnie zatrudniających się jako zleceniobiorcy lub prowadzących pozarolniczą działalność) - że również przed dniem 1 stycznia 2015 r. osoba taka podlegała obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym. Jednoznaczna regulacja art. 9 ust. 4a ustawy systemowej stanowi bowiem regulację szczególną i odrębną w stosunku do art. 9 ust. 5 tej ustawy, który także przed zmianą dokonaną z dniem 1 stycznia 2015 r. nie mógł podmiotowo obejmować tych samych osób. Sąd Najwyższy podkreślił, że ta sama sytuacja nie może być jednocześnie uregulowana w dwóch przepisach, przy tym z przeciwnymi skutkami - czyli podlegania obowiązkowym albo dobrowolnym ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym. W rezultacie, zmiana art. 9 ust. 5 ustawy systemowej, polegająca na dodaniu do jego treści „ust. 4a”, nie stanowi zasadniczej zmiany regulacji, a jedynie potwierdzenie tego, co wcześniej wynikało z art. 9 ust. 4a oraz art. 9 ust. 5. Sąd Najwyższy w obecnym składzie podziela ten pogląd oraz uzasadniającą go argumentację.

Z tych względów orzeczono jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 oraz odpowiednio stosowanego art. 108 § 2 k.p.c.